

UN NOU MODEL DE SALUT MENTAL PEL SEGLE XXI. TENIR CURA DE LES PERSONES FRÀGILS DEL BAIX LLOBREGAT.

UNA MICA D'HISTORIA.

Tothom sap que el Baix Llobregat i la bogeria tenen una llarga historia en comú. Sant Boi és lloc d'hospitalitat des de mitjans del segle XIX amb el manicomi del Doctor Antoni Pujades i la posterior arribada de l'Ordre de Sant Joan de Deu i les Germanes Hospitalàries.

Al final del franquisme els centres de higiene mental, recordem en particular el de Cornellà o Orienta a Sant Boi, i les institucions psicopedagògiques específiques com Balmes són agents actius en la transformació de l'assistència asilar i benèfica en el territori.

Tot i això la xarxa pública de salut mental a Catalunya no es constitueix fins a finals dels anys vuitanta. Fem una mica de memòria. La veïna França, país on ens emmirallem, promou una política anomenada de sector entre la hospitalització i el mosaic de recursos al territori des de els anys cinquanta.

LA BIOPOLÍTICA I ELS FELIÇOS 80.

Mentre a Catalunya i al Baix Llobregat s'estan desplegant les xarxes de Salut Mental, al món occidental una il·lusió contagia. Sembla què, per fi, l'assistència psiquiàtrica i psicològica te una base científica.

Immediatament la voluntat de curar millor i més ràpid es posa en marxa a tot Europa. La OMS lidera aquest moviment.

La germaneta pobre de la salut, la psiquiatria que sovint es dol de no disposar de recursos i estar mancada de hipòtesis avaluables segons els models d'evidència científica, té la oportunitat de compatir fulls de ruta experimentals amb la cardiologia, la dermatologia, la nefrologia o la pneumologia.

Per fi la psiquiatria ha arribat a la majoria d'edat? Hipòtesis neurobiològiques sobre les connexions neuronals a la esquizofrènia i la depressió, nous arsenals farmacològics per l'humor alterat i observables conductuals plens de xifres estadístiques semblen augurar una nova època brillant.

Però, aquest entusiasme també implica una paradoxa. La biopolítica, com diu Giorgio Agamben, despulla de humanitat i deixa els cossos i les carns en mans d'una ciència inhumana que no sap de la veritat de la existència qüestionada ni té voluntat d'entendre que demana l'alienat als altres i a la vida.

No podia ser d'altre manera, l'alegria va durar poc. D'ençà els anys noranta els avaluadors del sistema sanitari saben que la satisfacció de l'usuari i de la seva família és molt baixa i que les institucions grans es burocratitzen i no són accessibles. La ciutadania, per la seva part, constata que l'estigma de la bogeria segueix viu i que la cronificació es, per masses persones, una trista sortida a anys de patiment i malestar.

Els polítics multipliquen les dubtes de sempre. Augmenta el gasto, es multipliquen els recursos i la cronificació també. A tot això es suma els desacords dels especialistes, els acadèmics i la indústria farmacèutica sobre la equitat en la inversió dedicada als hospitals i als recursos comunitaris, la condició humana i el dolor d'existir.

AMB LA VOLUNTAT DE CURAR NO EN TENIM PROU.

Els objectius de la *European Mental Health* per l'any 2020 posen en valor aquestes consideracions ciutadanes i assistencials.

L'informe no sols reconeix que amb la voluntat de curar no n'hi ha prou. Per a que les persones amb malaltia mental siguin ateses amb dignitat, tinguin una expectativa de vida semblant a la població general i visquin sense estigma cal aprendre a *tenir cura de les fragilitats mentals, personals i socials de les persones* que viuen en un territori.

APRENDRE DE LA OBRA D'EN ANTONI GAUDÍ.

La Cripta de la Colònia Güell permet posar imaginació al repte actual de la salut mental al Baix Llobregat.

És cert, curar, sovint, no és la solució. Com imaginar que pot ser *tenir cura* de les persones que pateixen grans malestars mentals al segle XXI?

La construcció de la cripta de la Colònia aporta llum. Gaudí aprofita les runes de la fàbrica de panes de l'Eusebi Güell, les restes de materials constructius de la urbanització del Parc Güell de Barcelona i altres rampoines com ferralles, fustes, ampolles o

matèries terrossos i fa *un trencadís* que evoca formes i bellesa misterioses. El realisme màgic es posa en forma. Construeix desafiant els angles rectes i les columnes erectes. I, per si no en tinguéssim prou, omple l'espai de passos de llum, forjats de ferro i mobles modernistes.

Els ulls, quan contemplen l'obra, no troben repòs. Passa quelcom semblant a quan ens mira el retaule barroc de la Cartuja de Miraflores de Granada. Gaudí i el Barroc comparteixen ànima escòpico.

EL TRENCADÍS DEL NOU MODEL COMUNITARI DE LA SALUT MENTAL.

Ens cal aprendre a *tenir cura de la vida, la ocupació i l'habitatge* dels anomenats malalts mentals del Baix Llobregat.

Amb les relacions sanitàries no en tenim prou. I per fer-ho bé ens convé crear un trencadís nou de dispositius, entitats i serveis lleugers, flexibles, oberts a facilitar, no impedir, el protagonisme de la persona. Ens cal deixar caducar el pacient passiu de la època de la biopolítica. Pobre no tenia un altre remei que deixar-se curar.

De fet la salut mental és un assumpte de política social. No de biopolítica. Qui sap si el Congrés del Baix pot inaugurar *un annus mirabilis* per la cohesió social i la vida bona del futur on la bogeria aporti seny i rauxa.

Les entitats i associacions del Baix dedicades a les persones són cridades a cooperar en el trencadís de recursos socio-sanitaris. Les

runes del vell mosaic planificat del Pla Director de Salut Mental del segle XX ens contemplen.

Francesc Vilà. Director de l'Àrea Sociosanitària de la Fundació Cassià Just. Juny 2016.